

Tadeusz Maciejewski, *Historia administracji*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002, ss. 321.

Tadeusz Maciejewski, doświadczony już autor podręczników z zakresu historii państwa i prawa¹, postanowił zebrać i wydać w jednej całości te fragmenty swoich podręczników i wykładów, które należą do dziejów administracji. W rezultacie powstał recenzowany podręcznik, przeznaczony generalnie dla studentów administracji, powszechnie słuchających wykładu z historii administracji.

Zarówno ramy chronologiczne, jak i terytorialne podręcznika Tadeusza Maciejewskiego są niebywale szerokie. Wykład zaczyna się od starożytności (część I), biegnie przez średniowiecze (część II) i czasy nowożytne (część III–V) aż po współczesność (część VI–VII). Analizy obejmują zasadniczo kraje europejskie oraz Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, lecz dla dawniejszych epok – również wielkie imperia azjatyckie (starożytne i średniowieczne). Administracja na ziemiach polskich zajmuje w podręczniku stopniowo coraz więcej miejsca. Przypomnienie urzędów administracyjnych Polski feudalnej mieści się początkowo na marginesie charakterystyki monarchii feudalnej i zwłaszcza stanowej w Europie (z jakichś względów wyodrębniono jedynie punkt poświęcony lokowanym na ziemiach polskich miastom). Administracja Polski wczesnonowożytnej – Rzeczypospolitej Obojga Narodów – zajmuje (jako nietypowa, mieszana forma rządów) cały rozdział podręcznika (roz. III części III). Administracja na ziemiach polskich pod zaborami oraz administracja Drugiej Rzeczypospolitej wraz z okresem PRL do 1989 r. stanowią natomiast przedmiot całych, obszernych części podręcznika (odpowiednio części: V i VII). W sumie historii Polski poświęcono około 30% wykładu.

Główna uwaga autora skupia się na prezentacji administracji centralnej i terytorialnej poszczególnych państw w danych epokach; czytelnik odnajdzie więc w podręczniku przede wszystkim omówienie organizacji i funkcji: głowy państwa, rządu, urzędów lokalnych i samorządu. Autor gromadzi przy tym ogromną ilość danych faktograficznych, przedstawiając je jednak, co zasługuje na pochwałę, w dość przejrzysty sposób (rozdziały rozpadają się na paragrafy, a te na punkty i podpunkty; nomenklatura oddana jest tłustym drukiem). Stosunkowo skromne miejsce zajmuje w podręczniku zarys dziejów sądownictwa administracyjnego oraz myśli administracyjnej. Narodziny i rozwój sądów administracyjnych prezentuje autor poprawnie, w wyodrębnionych punktach kolejnych części podręcznika, zaczynając naturalnie od okresu późnonowożytnego (część IV). Natomiast charakterystyka głównych wątków myśli administracyjnej nie znalazła w książce realizacji przyjaznej dla czytelnika. O ile przeciętny student zdoła chyba jeszcze przeczytać ze zrozumieniem rozdział poświęcony myśli administracyjnej od XVI do XVIII w. (roz. V części III), to niepodobna, by swobodnie przebrnął przez dzieje myśli XIX w., a zwłaszcza przelomu XIX/XX w. (odpowiednio: ostatni roz. VII części IV i ostatni roz. VI części VI). Niewystarczająca wydaje się także charakterystyka ogólnych zasad organizacyjnych administracji (centralizacja, biurokracizm, kolegialność, hierarchiczne podporządkowanie i inne), które odnajdujemy sporadycznie w części III podręcznika (s. 94 i n. oraz s. 134–135), poświęconej administracji wczesnonowożytnej.

Z obowiązku recenzenckiego odnotujmy drobne potknięcia autora. W opisie epoki średniowiecza pominięto w zasadzie problematykę odrodzenia idei uniwersalistycznych w Europie zachodniej, lecz autor odwołuje się potem (s. 51) do uniwersalizmu cesarskiego w Pierwszej Rzeszy; omówienie ustroju miast włoskich pozbawione jest jakiegokolwiek ogólnego tła historycznego,

¹ Por. Tadeusz Maciejewski, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1999; idem: *Historia powszechna ustroju i prawa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000.

co zmusza czytelnika od razu do wejścia w nietłwte rozwiązania administracyjne tych miast (s. 69–71); w zarysie dziejów sądownictwa administracyjnego zapomniano podkreślić fakt narodzin sądów administracyjnych w pruskiej prowincji poznańskiej (s. 177–178 w zw. ze s. 227–229).

Książka Tadeusza Maciejewskiego zawiera, co jest standardem dla podręczników akademickich, informację bibliograficzną. Jej zawartość jest w dużym stopniu tożsama z wykazem literatury, zamieszczonym w krakowskim podręczniku do historii administracji Doroty i Jerzego Malców². W polecanej bibliografii autor dodał kilka podręczników obcojęzycznych z historii ustroju i prawa wybranych państw europejskich, jak też popularne, polskie podręczniki z zakresu historii państwa i prawa. Nie uwzględnił jedynie piątego, zmienionego wydania znanej (i swego czasu pionierskiej) *Historii administracji* Huberta Izdebskiego (Wydawnictwo Liber, Warszawa 2001). W bibliografii zabrakło też kilku podstawowych podręczników przedwojennych, zwłaszcza obszernego i wszechstronnego *Zarysu ustroju, postępowania i prawa administracyjnego w Polsce* autorstwa K.W. Kumanieckiego, J.S. Langroda, Sz. Wacholza (Warszawa 1939) oraz zawierającej jakże liczne analizy historycznoprawne i prawnoporównawcze *Encyklopedii podręcznej prawa publicznego* pod red. Z. Cybichowskiego (t. 1–2, Warszawa b.r.w.).

Reasumując można powiedzieć: dzięki książce Tadeusza Maciejewskiego studenci otrzymali nowy, obszerny przegląd dziejów instytucji administracyjnych, ujęty w pożyteczną formę podręcznika.

DANUTA JANICKA (Toruń)

Z dziejów prawa, pod redakcją Adama Lityńskiego, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 1581, 1735, 2048, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, część 1, Katowice 1996, ss. 203; Część 2, Katowice 1999, ss. 205; Część 3, Katowice 2002, ss. 224.

Od sześciu lat wydawany jest przez katowickie środowisko historyków prawa, w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, zeszyt tematyczny poświęcony dziejom prawa, zarówno polskiego jak też ogólnoeuropejskiego, w szerokim przedziale chronologicznym, stanowiący prezentację zainteresowań naukowych pracowników i doktorantów Katedry Historii Prawa tej Uczelni. Do chwili obecnej ukazały się trzy kolejne tomy tego niezwykle interesującego periodyku pod naukową redakcją prof. dra hab. Adama Lityńskiego. Mimo niedługiego stażu na rynku naukowym zeszyty katowickich historyków prawa stanowią ważną, zauważaną i cenioną pozycję. Trzecia część serii *Z dziejów prawa* zadedykowana została przez Autorów, z okazji Jubileuszu 75-lecia, Profesorowi Stanisławowi Płazie z Uniwersytetu Jagiellońskiego, związanego niegdyś z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego, gdzie przed z górą trzydziestu laty prowadził zajęcia dydaktyczne i – jak podkreśla Redakcja – „od owych czasów aż do chwili obecnej stale i zawsze życzliwie wspomaga nas swoją wiedzą i naukowym doświadczeniem”.

² Por. recenzję Wojciecha Witkowskiego: Jerzy Malec, Dorota Malec, *Historia administracji i myśli administracyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, wydanie I, Kraków 2000, opublikowaną w CPH, t. 53, z. 2: 2001, s. 250–253.